

De luistertoetsen moderne vreemde talen vanaf 2000

In 2001, het eerste jaar dat een volledige generatie havo-abituriënten examen aflegt volgens de nieuwe programma's, zullen de luistertoetsen anders zijn dan nu. Wat veranderd is, zijn de in het Nederlands geformuleerde opgaven, de (inhoudelijke en vorm-)aanpassingen ten gevolge van de nieuwe eindtermen en de beoordeling. Voorafgaand aan deze veranderingen zal in 2000 reeds de normeringsprocedure worden aangepast en zullen de toetsen ook op CD verschijnen.

Nederlandstalige opgaven

In de tweede fase zullen alle havo-leerlingen, naast Engels als volledig vak, één van de talen Frans, Duits, Spaans, Italiaans, Russisch, Arabisch, Turks of Fries als deelvak volgen in het gemeenschappelijk deel. Het schoolexamen voor dit deelvak heeft betrekking op domein B, Luistervaardigheid en domein C, Gespreksvaardigheid. De leerlingen die alleen dit deelvak doen, volgen in de twee laatste jaren van het havo geen onderwijs in tekstbegrip in de vreemde taal.

Bij de huidige luistertoetsen havo mvt zijn de opgaven gesteld in de vreemde taal. De leerlingen die een taal slechts als deelvak volgen zullen mogelijk problemen ondervinden wanneer zij geconfronteerd worden met vreemdtalige opgaven. De onderlinge verhouding van de leerlingprestaties (vol- versus deelvakkers) voor wat betreft Frans, Duits en Spaans zal hierdoor onder druk komen staan. Er zal in dat geval sprake zijn van leerlingen die de betreffende taal in hun profiel hebben opgenomen en voor wie het geen probleem zal zijn de items in de doeltaal te doorgronden. Een grote groep leerlingen heeft de betreffende taal alleen maar in het gemeenschappelijke deel en zal naar verwachting wel problemen met opgaven in de doeltaal hebben. Dat betekent, dat kennis van en gewinning aan de geschreven vreemde taal een factor zal gaan vormen voor de prestatie op de luistertoets. Dat moet als ruis voor de toetsing van luistervaardigheid worden beschouwd.

Onderzoek, uitgevoerd door het Cito in 1996¹ en 1998², heeft uitgewezen dat opgaven gesteld in het Nederlands, niet principieel anders functioneren dan opgaven gesteld in de vreemde taal. Dit onderzoek werd gehouden op luistertoetsonderdelen bestemd voor Frans D- en Duits C-programma. De resultaten duiden er in beide gevallen op dat weliswaar een

stijging van p-waarden optreedt wanneer Nederlandstalige opgaven worden ingezet, maar dat de rangvolgorde van de kandidaten ongewijzigd blijft. In beide gevallen (Frans D- en Duits C-programma) werd besloten over te gaan op Nederlandstalige opgaven: het onderzoeksresultaat nam het beletsel weg. Hoewel er geen recent onderzoek beschikbaar is met betrekking tot havo-luistertoetsen (een onderzoek – met een overigens gelijklopende uitslag – dateert van 1976), mag worden aangenomen dat de bevindingen ook op dat niveau zullen gelden.

Het projectteam Luistertoetsen mvt heeft, na een peiling onder de leden van de Adviescommissie Luistertoetsen en de Normadviescommissies, besloten in de luistertoetsen havo (m.u.v. Engels) over te gaan tot invoering van Nederlandstalige opgaven voor de traditionele meerkeuzeopgaven. De aanvulopgaven ('cloze- of pieptoets') blijven natuurlijk gehandhaafd. Deze zijn zodanig geconstrueerd dat er geen leesprobleem ontstaat.

Ook de havo-leerlingen die het profielvak volgen in de genoemde talen, zullen luistertoetsen met Nederlandse opgaven maken. De reden voor deze gelijk-schakeling is dat de eisen die in het examenprogramma gesteld worden aan de vaardigheid (niveau 3) voor alle havo-kandidaten gelijk zijn. De wijziging krijgt haar definitieve beslag in de eindtoets 2001. In samenhang met deze verandering is gelijktijdig besloten ook de opgaven Duits D-programma en Engels C- en D-programma vanaf Eindtoets 2001 in het Nederlands te formuleren.

De eindtermen

De luistertoetsen moeten voldoen aan de eisen, gesteld door het examenprogramma. Met andere woorden: zij moeten de eindtermen 9 t/m 13 toetsen. De Cito-syllabus schoolexamens mvt, eind 1998 verschenen, gaf per eindterm reeds aan de hand van voorbeeldopgaven aan, welke mogelijkheden voor toetsing er waren en welke daarvan al in de huidige luistertoetsen waren gerealiseerd. Het bleek dat alleen eindterm 9 nog speciale aandacht behoeft.

Eindterm 9

De kandidaat kan aangeven of een gesproken tekst, gegeven een bepaalde informatiebehoefte, relevante informatie bevat en, zo ja, welke.

Bij deze eindterm gaat het om de vaardigheid die informatie uit (langere) luisterfragmenten te halen die men nodig heeft voor een bepaald doel (informatiebehoefte). Het betreft hier een nieuwe luistertaak die als zodanig nog niet in de luistertoetsen havo voorkomt. In de eindtoetsen 2001 zullen opgaven voorkomen die de eis gesteld in eindterm 9 bevragen.

De opgaven zullen soms bloksgewijs gepresenteerd worden en soms verspreid tussen de andere vragen figureren. Om de informatiebehoefte waarvan in de eindterm sprake is, gestalte te geven worden deze opgaven soms van een situatieschets voorafgegaan. Bovendien dient de kandidaat de opgave te lezen voordat het fragment beluisterd wordt en zal zo zijn aandacht kunnen richten op een bepaald aspect. Hiertoe zal in het geluidsspoor een extra pauze worden opgenomen, voorafgaand aan het fragment.

Beoordeling

De eis gesteld aan de luistervaardigheid havo is voor alle talen (m.u.v. Russisch) dezelfde: niveau 3. Voor vwo geldt m.m. hetzelfde, maar dan geldt niveau 4. Dat betekent dat zowel voor de volkokers als voor de kandidaten die het deelvak afsluiten de eisen identiek zijn. Men kan verwachten dat de niveaus van vaardigheid echter zullen verschillen tussen de twee groepen. Vooralsnog wordt uitgegaan van één niveau luistervaardigheid. Het Cito houdt overigens wel de vinger aan de pols: zowel bij de afnames voor ijking en pretest (december 1999 - januari 2000) als bij de afname van de eindtoets 2000 wordt geregistreerd welke kandidaten havo afsluiten als totaalvakker dan wel als deelvakker. De resultaten -per leerling en per groep- zullen duidelijk maken of van enige verschuiving in vaardigheidsniveau sprake is.

Normering

Los van de veranderingen als gevolg van de Tweede Fase staat een aanpassing in de procedure rond de normering. Het huidige systeem van equivalering van de luistertoetsen maakt het mogelijk vooraf de normen te bepalen en deze reeds in de handleiding van de luistertoetsen te vermelden. Er zijn echter redenen om deze procedure te wijzigen.

1. De invoering van de Tweede Fase brengt met zich mee dat de methodes en de lessentabellen grote wijzigingen ondergaan. De populatie van havo-leerlingen die aan het schoolexamen deelnemen wordt aanzienlijk uitgebreid. Een bijkomende complicatie is het feit dat de opgaven niet meer in de doeltaal gesteld kunnen worden voor deze leerlingen. Overgaan op gebruik van het Nederlands zal niet geheel voorspelbare effecten op de meting teweeg brengen.
2. De resultaten van de eindtoetsen bieden de laatste jaren reden tot grote zorg. De gemiddelde cijfers, behaald op de eindtoetsen tonen voor een aantal talen en niveaus een daling van de vaardigheid aan. Een aantal gemiddelde cijfers van 1999

liggen op een laag of zelfs onaanvaardbaar laag peil. Dit geldt met name voor Frans C-, D- en havo, voor Duits C-, D-, havo en vwo en voor Engels C-programma.

3. Het Cito verwacht (onder andere door de in 1 geschetste ontwikkelingen) dat het steeds moeilijker zal worden steekproefpopulaties te vinden die voldoende groot zijn. Kleinere populaties maken de resultaten minder betrouwbaar.

De aan de 3 punten te verbinden conclusie moet zijn dat niet zonder meer kan worden uitgegaan van per niveau en taal jaar op jaar gelijkblijvende vaardigheidseisen – de basis van het huidige equivaleringssysteem. De teruglopende prestaties in de afgelopen jaren maken derhalve een aanpassing van normering en normeringsprocedure noodzakelijk.

Inmiddels is het volgende besloten:

- Na de afname van de eindtoetsen 2000 wordt geanalyseerd of de prestaties van de steekproefleerlingen in lijn zijn met de prestaties van de afgelopen jaren. Wanneer afwijkingen worden geconstateerd kan aanpassing plaatsvinden gebaseerd op de recente gegevens. Met andere woorden: de vooraf bepaalde normen worden achteraf gecontroleerd en zo nodig aangepast om te voorkomen dat de leerlingen de dupe worden van het systeem.
- Er wordt voorlopig – tot de situatie in het onderwijs is gestabiliseerd – een drempelwaarde vastgesteld voor het gemiddelde cijfer. Hiermee wordt het percentage onvoldoende cijfers gereduceerd tot een aanvaardbaar niveau.

De adviesnormen zullen als gevolg van deze wijziging in de procedure niet meer worden vermeld in de *Handleiding Luistertoetsen*. Zij worden in week 11 van het jaar 2000 aan de scholen toegezonden. De betrokken instanties zullen worden geïnformeerd over eventuele noodzakelijke aanpassingen en over de niveaudaling die er aan ten grondslag ligt.

Luistertoetsen op CD

In 2000 zullen de luistertoetsen behalve op cassette, ook op CD geleverd worden aan de scholen. Het is echter niet de bedoeling dat de CD ook werkelijk wordt ingezet tijdens de afname van de toets. De (demo-)CD dient ter kennismaking en het Cito wil graag (gebruikers)reacties verzamelen, bij voorkeur per email: luistertoetsen@cito.nl. In 2000 is de cassette nog de officiële geluidsdrager, in 2001 zal alleen nog een CD verschijnen.

Noten

- 1 Beltman, H., Luistertoetsopgaven in Frans of Nederlands – maakt het ietsuit? In: *Levende Talen* 513 (1996), p. 465-468.
- 2 Beltman, H., *Kort verslag van het onderzoek naar effecten van Nederlandse items in pretest C-toets Duits 1998*. Cito, 1998

Jan van Thiel

is Projectbeheerder Luistertoetsen mvt bij het Cito in Arnhem.